

кого контрактного права (Європейські принципи) розроблені в рамках підготовки загальноєвропейського кодексу приватного права.

Головна риса Принципів УНІДРУА та Європейських принципів як правових інновацій в тому що ці документи не передбачають їх схвалення чи затвердження з боку держав, а застосовуються вони за умови, що учасники контрактних відносин згодні діяти на основі цих склепінь правил.

На ряду з правовими інноваціями широке поширення в правовій сфері мають правові новації. Так, зокрема, відома така новація в цивільному праві як угода про заміну одного зобов'язання іншим що призводить до припинення існуючого між сторонами зобов'язання і виникнення на його основі нового. Правові новації це продукт інтелектуальної діяльності людей, оформлений результат фундаментальних, прикладних чи експериментальних досліджень в будь-якій сфері юридичної діяльності, спрямований на підвищення її ефективності. В умовах підвищення ролі правових новацій відбувається становлення правових інновацій. Сьогодні актуальним є питання про формування правової інноватики як галузі юридичної знання, яка охоплює методологію і організацію інноваційної діяльності в правовій сфері.

Список використаної літератури:

1. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. — Т.3 : Загальна теорія права/ ред. кол.: О.В. Петришин (голова) та ін. — 2017. — 952 с.
2. Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование обществ. Сравнительное изучение цивилизаций. — М.: Аспект Пресс, 1999. — 416 с.
3. Оборотов Ю.М. Традиції та інновації в правовій сфері: питання теорії (від пізнання до осягнення права). — Одеса: Юрид. літ .. — 2002. — 280 с.

ДУДЧЕНКО ВАЛЕНТИНА ВІТАЛІЙВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
доктор юридичних наук, професор

НОРМАТИВНІ СЕНСИ ЯК ОСНОВА БУТТЯ ПРАВА

Сучасною домінуючою тенденцією у світовій юриспруденції є інтегративне розуміння права. Поєднання у праві ідей (метафізика), фактів (позитивізм) і оцінок (аксіологія) має за **метою** обґрунтувати незавершеність «поняттевої», позитивної юриспруденції і визнати необхідність сенсових орієнтирів поведінки у значенні нормативних.

Онтологією зазначеного синтезу є теорія ейдосів. У цій теорії ідеї вважають граничним, фундаментальним сенсом реальних речей, їх мірою і ціллю. Ідеї утворюють перманентну модель кожної речі (чим вона мусить бути), а, відтак, вони мають стати регулятором поведінки людей. Фактичність, включно і правова, здобуває цінності, істинності, сенсу, коли вона відображає ідеї.

Квінтесенцією приведених міркувань є наступний фундаментальний постулат: у предметному, об'єктивному світі речей сенсу нема; речі наділяє сенсом людина. З цього постулату і має розпочинатися дослідження обраної проблеми.

З огляду на сказане, актуальним видається проаналізувати сенсові орієнтири поведінки у значенні нормативних передумов.

Онтологічним джерелом права є дух людини. У своїх витоках право метафізичне. Під кутом зору розрізнення природної реальності, де діє каузальна об'єктивна детермінованість, і соціальної реальності, де має місце телеологічна, ціннісна детермінованість, право за своїм походженням як утворення людське, не факт, а належне (норма, орієнтир для поведінки). Праву властива необхідність телеологічного, а не фактичного (емпіричного) характеру; його значення має бути безумовно визнане заради досягнення певної мети, того, що мусить бути.

Йдеться про типовий для західної культури фундаментальний поділ наук на «науки про природу» і «науки про дух». Головним принципом «наук про природу» є каузальність, тоді як принцип «науки про дух» є цілепокладання. Каузальність є підставою для опису і пояснення, а цілепокладання для осмислення і оцінок. «Наука про дух є оціночним судженням, або судженнями про належне (синтетичними, нормативними судженнями а priori), тоді як «наука про природу» є судженнями про суще (аналітичними і синтетичними судженнями а posteriori). Нормативний елемент в оціночних судженнях, оцінках є постулативним, це мислима кінцева мета речі. Кінцева мета надає оцінкам завершеності, робить їх синтетичними. На тій підставі, що західне правознавство традиційно є «наукою про дух», право визначають не формально-логічно або позитивно-науково, у строгому розуміння цього слова (типу «А є Б»), а нормативно-теоретично (типу «А має мислитися як Б»). Відтак, правопізнання не обмежується формальною логікою і юридичні судження не отожднюють з нею.

Як висновок, природа юридичних суджень змішана. У цій природі (структурі) поєднані аналіз і синтез, операції апостеріорі передбачають механізми управління апріорі. Нормативні судження мають конститутивний елемент справедливості, який в судженнях суто дескриптивних відсутній.

З огляду на сказане, справедливо стверджувати, що від здатності пізнавати «те-до-чого-належить-прагнути», людина стає здатною розуміти сенс вчинків. Осмислення — це оцінювання речей під кутом зору, що має бути.

Тож, нормативні сенси суть «ідеальні об'єкти», особливий незалежний від чуттєвого досвіду апріорний порядок. Неможливо з сушого пізнати, що є належним, що є істинним, що є цінним. Ніколи щось не є істинним тільки тому, що воно є, було чи навіть буде. Звідси випливає заперечення позитивізму, який ґрунтується на сушому. Принципи належного, ціннісні судження, оцінки в змозі виводитися, виходячи не з індуктивних міркувань про суще, а лише дедуктивно, на підставі інших принципів подібного характеру. Саме тому вищі принципи належного недоказові. Вони аксіоматичні. Їх можна лише сприймати на віру.

Вищі принципи належного причинно необумовлені. Для того щоб існувати, ці принципи не потребують нічого, що не було б закладено в них самих. Відтак, вони самодостатні, і в них є те, що необхідне для існування всіх інших речей.

З огляду на сказане, очевидно, що проблема нормативних сенсів нерозвинена, якщо не зважувати на реформу методу суспільних наук, включно і юридичної.

Для Огюста Конта, як засновника позитивної соціології, об'єктом цієї дисципліни був факт, сенсорна реальність. Усі можливі способи пізнання права звелись до альтернативи: «причинності» (соціолого-детерміністський метод) і «належного», «зобов'язання» (метафізико-нормативний метод). Позитивістськи зорієнтовані соціологи заперечили апріорне знання і метафізичні питання, які перебувають поза сферою спостереження. Однак, згодом соціологи все більш виразно усвідомлювали межі причинно-наслідкового пояснення у соціології. У сучасній соціології домінує метод інтерпретуючого розуміння «сенсу» соціальних фактів, включно і правових. Інтерпретативний і сенсоутворюючий елементи постійно домінують над елементом причинно-наслідковим. Інтерпретативний метод є методом опису, тобто герменевтикою. Основні соціальні явища: релігія, мораль, право, економіка є не чимось іншим, як системами цінностей, похідних від ідеалів, а, відтак, ідеал «вбудований» в соціологію. Ідеал є власною сферою соціології. Суспільство не в змозі відтворювати себе, не створюючи ідеалу, який підноситься над емпіричною реальністю. Саме ідеальний елемент суспільного життя проникає і одухотворює усі інші виміри цього життя, надаючи їм значення, цінності і сенсу. Тож, суттю методології новітньої соціологічної науки є інтерпретативне розуміння сенсу соціальних фактів. Відтак, коли соціологія почала приділяти увагу ідеальним сенсорним змістам і цінностям, застосування методу каузального або причинно-наслідкового зв'язку перемістилося на другорядне місце. Це і було реформою соціологічного методу. Метод інтерпретативного розуміння внутрішніх сенсів соціальних фактів (соціологія людського духу) дозволив пізнавати соціум у цілісності, повноті.

У суспільстві створюються світоглядні та нормативні уявлення, необхідні індивідам для орієнтації у світі та вибору поведінки. Люди

потребують не тільки ґрунтовної нормативної організації поведінки, але і широкої сенсової орієнтації. Особистість прагне знайти певний сенс, тобто знайти всеохопну концепцію, яка дозволяє їй зрозуміти світ. Такі способи орієнтування у світі постають у формі релігійних чи інших світоглядних поняттєвих схем. Усі загальні світогляди слугують не тільки для осягнення світу. Вони стають водночас орієнтирами, які керують нашими діями. Важливі ціннісні орієнтири містять передусім конституції держав, особливо та їх частина, де йдеться про основні права.

Виходячи з викладеного, постає питання: які методологічні і теоретичні положення західного вчення про нормативні сенси важливо використовувати у теорії і практиці теперішнього українського права з метою, щоб воно відповідало сучасним уявленням про природу права і його призначення в суспільстві? Це такі положення: невіддиференційованість права і нормативної етики, ціннісна природа права, ідея права як максима і регулятив, нормативна функція природного права, природні права як безпосередньо діюче право, плюралізм і ієрархія джерел права, нормативний і дескриптивний підходи до права, герменевтика як метод «наук про дух» і метод опису сенсу речей, формула *contra legem*, законне неправо і надзаконне право, феноменологічна редукція, ейдетичне право, пошук права.

Затвердження сенсових орієнтирів поведінки як нормативних передумов відповідає сучасній в епістемології вимозі цілісного способу розгляду усіх речей, включно і правових. За такого розгляду право у суспільстві не автономне і не самодостатнє (як у позитивізмі). Воно, як частка одного соціального цілого, має відображати суспільні духовні цінності, які надають значення і сенсу цьому суспільству.

ZAVALNIUK V. V.

National University 'Odessa Law Academy'
Rector, Professor of the General Theoretical Jurisprudence Department

A PERSON'S AGE AS AN ANTHROPOLOGICAL FACTOR

Age is an important anthropological factor, which is necessary to consider in the lawmaking process. Each new generation reveals new opportunities for humankind. Human rights are natural belongings of every member of society from the time of birth. It could be said that respect for human rights starts from the attitude of the society to its children as well as to elderly citizens. Enforcement of children's rights is directly related to conscious, targeted state policy both on international and national levels as well as to activi-